

Herinneringen aan de Kastanjelaan (1)

Gerard van Gulp

Het Nat. Lab.

Aanvankelijk was het lab een mannenmaatschappij. Er werkten wel vrouwen als secretaresses, typistes, als chemische analisten en in de bibliotheek, maar niet in de research en in de werkplaats. Dat was nog een gevolg van het beleid van Holst, die geen voorstander was van vrouwen op het lab. We noemden elkaar bij de achternaam, behalve als de ander een academicus was.

Als je iets wilde laten maken in de werkplaats, ging je naar een van de twee chefs Stellingsma en Cornelissen. Die laatste was een wat narrige figuur. Hij keek met afgrijzen naar de schets die je gemaakt had en zei dan vaak dat wat jij wilde, niet gemaakt kon worden. Als je dan weg was, keek hij er nog eens naar en besloot het toch te maken, zodat het dan uiteindelijk aan de slimheid en het vakmanschap van hem of van het werkplaatspersoneel lag dat het ondanks jouw knullige schets toch gelukt was.

Toen ik in 1947 op het lab kwam, werd er ook zaterdag gewerkt. Dan ruimde je vaak op of schreef je dingen op. We hadden kleine groene boekjes waarin je altijd alles moest schrijven wat je deed en je metingen noteren. Er waren ook grote groene boeken, waarin moest worden samengevat wat je had gedaan en berekeningen die je had uitgevoerd. Dat was vooral in verband met octrooiën om te kunnen zien wanneer iets bedacht was, maar als jonge assistent hoefde je dat niet te doen.

Wij droegen als assistenten tijdens het werk een witte jas (werkplaatspersoneel had een blauwe en bazen een gele jas). Een van mijn collega-assistenten droeg twee witte jassen over elkaar, want ze zaten beide vol gaten en zo werden de gaten onderling bedekt. Om te zien of ergens spanning op stond gebruikte hij geen spanningsmeter maar likte hij aan zijn vinger en ging daarmee zeer snel lang de bewuste plek.

We hadden een kaart waar onze gereedschappen opgeschreven waren. In onze werkkamer hadden we onze gereedschappen bij elkaar in een kast liggen en daarvan werd door andere groepsleden vaak wat geleend. Om Fast, die erg anti-godsdienstig was, te pesten had ik achter het glas een Bijbeltekst geschreven die luidde: 'De goddeloze vraagt te leen en geeft niet terug'. We hadden allemaal ook een rekenlineaal (die ik nog steeds heb) waarmee we goed overweg konden. Aan de zijkant was een centimeterverdeling wat ook handig was. We bezaten ook allemaal een bril, die we bij experimenten moesten dragen voor de veiligheid, maar de meesten hielden zich er nauwelijks aan. Je moest als werknemer ook binnen een straal van (naar ik meen) 10 km van het lab wonen.

De voorzieningen op de werkkamers zouden nu niet meer mogen. Er waren schakelborden, waar open en bloot 380 en 220 Volt beschikbaar was. Als we 's avonds naar huis gingen, moest alles uitgeschakeld worden. Dat gold ook voor de leidingen van gas, hoog- en laagvacuum en lucht. We hadden een rijtje, dat we konden dromen, ik heb het nog in mijn hoofd: schakelborden, stopcontacten, gas, lucht, vacuum, water, accu's, ramen, licht. Als iets aan moest blijven, moest er een label aan bevestigd zijn: duurproef. Als de portier zijn ronde deed en vaststelde dat er nog iets aan was zonder die label, werd dat uitgeschakeld en kreeg de groepsleider een briefje waarop de overtreding stond.

De vloer van de kamers bestond uit parket, waarbij kieren bestonden tussen de houten blokjes. Er werd wel eens kwik gemorst. Dat moest je dan wel bedekken met wat zwavelpoeder, maar je zag altijd nog wel kleine kwikdruppeltjes. In de jaren kort na de oorlog kon men extra bonnen krijgen voor bepaalde voedingsmiddelen. Je moest dan op het formulier invullen dat je met kwik werkte. Onwetend van het gevaar, werkten we ook met asbest, dat beschikbaar was in de vorm van koord en van platen. Om een oventje te wikkelen werd dat allebei gebruikt. Als je het asbestplaatje nat maakte was het goed te vervormen.

Van nieuwe assistenten werd verwacht dat zij een assistentencursus volgden. Daar leerde je ook praktische zaken, zoals glasblazen en metaalbewerking. In het begin brandde ik mijn vingers bij

het glasblazen, omdat je je in de temperatuur vergiste als het niet roodgloeiend meer was en dacht dat het dus afgekoeld was.

Van 1949 tot 1951 was ik in militaire dienst en toen ik terugkwam, waren de cursussen veranderd, zodat ik opnieuw de cursus 'fysisch assistent' moest volgen. Daarna kwamen ITO-cursussen (Intern Technisch Onderwijs) met Nat.Lab.medewerkers als docenten. Zo hadden we voor wiskunde Ittman en later Nijenhuis en voor physica van de vaste stof Diemer. Die bracht zijn stof heel overtuigend. In de loop van het uur legde hij op een gegeven moment zijn pijp weg en liet zich meeslepen door zijn enthousiasme. Mede daardoor besloot ik natuurkunde te gaan studeren, toen ik alle ITO-cursussen natuurkunde had doorlopen.

Tussen de middag is gedurende enige tijd gelegenheid gegeven om naar muziek te luisteren. Ik herinner mij de zevende symphonie van Beethoven. Die bestaat uit vier delen en elke week werd een deel ten gehore gebracht, nadat een deskundige erover verteld had en gezegd waar je bij het luisteren op moest letten. Die deskundige was Nijenhuis, die veel verstand had van muziek. Er gebeurde meer op dat gebied. In de acoustische studio werden proeven genomen met stereofonische opnamen. Het podium was met een gordijn afgesloten. Het publiek (lab-medewerkers) moest dan na afloop een vragenformulier invullen. Dat ging er dan onder andere over of er een echt ensemble had gespeeld of dat het een bandopname was.

In 1951 bestond Philips 60 jaar. Dat werd gevierd en er was een lied gemaakt dat te pas en te onpas werd gedraaid. Het heette: Draai de knop maar om en het licht gaat aan (je kunt de woorden vinden op Google). Wij vonden de tekst nogal onbenullig. Er stond een zin in: imposante laboranten kijken of het lukt. Fast had daarvan gemaakt: ... kijken in de lucht.

In 1955 kwam de Nat.Lab.-kermis Phila Bergère.

In de jaren waar het hier over ging werkten veel minder mensen op het lab dan later, ik meen ongeveer 800 toen ik op het lab kwam. In een kleinere samenleving weet je ook meer over elkaar en was het ook meer een Nat.Lab. gemeenschap. Later werd alles wat zakelijker en stond de directie ook verder weg van de gewone werknemer en werd je als assistent 'aangezegd' door de groepsleider. De vroege jaren zijn in mijn herinnering een gezellige tijd geweest.